Ένας νέος πολιτικός «κύκλος»

Τα κινήματα και η Αριστερά μπροστά στην κρίση του νεοφιλελευθερισμού και τη «σύνθεση» οικονομικού «κρατισμού» και κρατικού αυταρχισμού

Του Πάνου Κοσμά

Ο Τζο Μπάιντεν εξαγγέλλει πρόγραμμα κρατικών δαπανών-«μαμούθ» ύψους 5 τρισεκατομμυρίων ευρώ, μιλάει για άρση των πατεντών στα εμβόλια, καλεί σε συμμαχία για την επιβολή διεθνώς κατώτατου συντελεστή φορολόγησης των επιχειρήσεων για να περιοριστεί η φοροδιαφυγή των πολυεθνικών· το ΔΝΤ παρουσιάζει εκθέσεις με «προβληματισμούς» για τις διαστάσεις που έχει προσλάβει η κοινωνική ανισότητα, για την ανάγκη «κουρέματος» του χρέους αδύναμων χωρών· ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ILO) εκθέτει τους δικούς του προβληματισμούς για το χαμηλό επίπεδο αμοιβών της εργασίας· εμβληματικά μίντια του καπιταλιστικού κόσμου όπως οι Financial Times και ο Economist διεκτραγωδούν τις αντιφάσεις και τις «παρασπονδίες» του οικονομικού φιλελευθερισμού, που γίνεται όλο και περισσότερο ασυνεπής με τις εξαγγελίες του και κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για το ότι ύστερα από την πανδημία η Αριστερά κερδίζει τη μάχη των ιδεών στο πεδίο της οικονομίας· και όλοι μαζί ανακαλύπτουν την αναγκαιότητα της κρατικής παρέμβασης – και μάλιστα μεγάλης κλίμακας. Ήρθε λοιπόν το τέλος του νεοφιλελευθερισμού; επιστρέφει ο κεϊνσιανισμός, για να γίνει το νέο κυρίαρχο δόγμα και να εμπνεύσει αναπτυξιακές και φιλολαϊκές πολιτικές στηριγμένες στις κρατικές δαπάνες; Αλλάζει η διεθνής οικονομική συγκυρία, επομένως και η διεθνής πολιτική συγκυρία; Και όλα αυτά αφορούν και την Ελλάδα – και με ποιον τρόπο;

Ένα γενικό εισαγωγικό σχόλιο είναι υποχρεωτικό: όταν αλλάζουν οι πολιτικές των κυρίαρχων, αυτό συμβαίνει για δύο βασικούς λόγους: Ο πρώτος, οι ανάγκες του ίδιου του συστήματος, που πρέπει να προσαρμόζει τις πολιτικές του στα μεταβαλλόμενα δεδομένα και προϋποθέσεις της κερδοφορίας του κεφαλαίου και

της ιδεολογικής και πολιτικής του κυριαρχίας. Ο δεύτερος, ο συσχετισμός δύναμης με το εργατικό κίνημα και τα άλλα κινήματα αντίστασης και την Αριστερά, δηλαδή η ανάγκη συμβιβασμών. Στην προκείμενη περίπτωση, καταφανέστατα ο πρώτος λόγος είναι ο καθοριστικός˙ ο δεύτερος υπάρχει επίσης, αλλά μάλλον με τη μορφή «απειλής από το μέλλον».

Οι πολιτικές Μπάιντεν: τι νέο εισάγουν, τι «ξεχνούν»

Ας δούμε όμως πρώτα τη διάσταση και τη σημασία των πολιτικών Μπάιντεν. Ο Μπάιντεν υλοποιεί ήδη ένα πρόγραμμα και εξήγγειλε δύο επιπλέον, τα οποία δεν έχουν ακόμη εγκριθεί.
Το πρώτο, που υλοποιείται ήδη καθώς εγκρίθηκε από το Κογκρέσο τον περασμένο Μάρτιο, έχει ύψος 1,9 τρισεκατομμύριο ευρώ. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, μεταξύ άλλων προβλεπόμενων δημοσιονομικών δαπανών που ενισχύουν τη ζήτηση, οι εργαζόμενοι με εισόδημα κάτω από 75.000 δολάριαλαμβάνουν«δώρο»1.400 δολάρια. Οι οικογένειες με εισόδημα κάτω από 150.000 δολάρια λαμβάνουν 1.400 δολάρια για κάθε μέλος τους. Οι άνεργοι ενισχύονται με 300 δολάρια σε μηνιαία βάση.
Η κυβέρνηση Μπάιντεν εξήγγειλε άλλα δύο προγράμματα, των οποίων αναμένεται η έγκριση από το Κογκρέσο: το πρόγραμμα δημιουργίας θέσεων εργασίας, ύψους 2 τρισεκατομμυρίων, διαμέσου επενδύσεων στις υποδομές και το πρόγραμμα «αμερικανικών οικογενειών» ύψους 1 τρισεκατομμυρίου. Το πρόγραμμα δημιουργίας θέσεων εργασίας προβλέπει, μεταξύ άλλων, την ανακατασκευή 20.000 μιλίων δρόμων και 10 κομβικών γεφυρών και τον ενεργειακό αναπροσανατολισμό των ΗΠΑ με σκοπό τη μείωση των ρύπων και τη βελτίωση του διαδικτύου. Τα έργα προβλέπεται να ολοκληρωθούν σε διάστημα 8 ετών και να χρηματοδοτηθούν σε βάθος δεκαπενταετίας μέσω φορολογίας που θα επιβαρύνει τις επιχειρήσεις, κυρίως τις πολυεθνικές εταιρείες. Το πρόγραμμα «αμερικανικών οικογενειών» προβλέπει μεταξύ άλλων μείωση των ποσοστών φτώχειας των παιδιών κατά 45%, δωρεάν προδημοτική εκπαίδευση για παιδιά 3 και 4 ετών και δωρεάν πανεπιστημιακή εκπαίδευση για τα πρώτα δύο χρόνια.
Η πρόθεση της νέας οικονομικής πολιτικής είναι σαφής και

δεδηλωμένη: μείωση των κοινωνικών και φυλετικών ανισοτήτων, μείωση της ανεργίας με τη δημιουργία συνδικαλισμένων (!) θέσεων εργασίας και τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας μέσω της αύξησης της ενεργού ζήτησης.

«Επιστροφή στον κεϊνσιανισμό» και ιστορικές «παρεξηγήσεις»

Για να έχουμε ένα μέτρο αξιολόγησης για το συνολικό ύψος της κρατικής δαπάνης που προβλέπεται στο πλαίσιο των τριών αυτών προγραμμάτων, τα συνολικά 4,9 τρισεκατομμύρια δολάρια αντιστοιχούν περίπου στο 22% του αμερικανικού ΑΕΠ – ποσοστό ιδιαίτερα εντυπωσιακό, έστω και αν τα 2 τρισ. εξ αυτών θα διατεθούν σε ορίζοντα οκταετίας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η οικονομική πολιτική Μπάιντεν θυμίζει, ως προς τη σημειολογία αλλά και την ουσία της, άλλες εποχές: Αίφνης, το κράτος παρουσιάζεται σαν η ατμομηχανή της τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης και σαν εγγυητής της κοινωνικής ειρήνης· η φοροαπαλλαγή του κεφαλαίου δεν αποτελεί πλέον αυτονόητη προϋπόθεση της επενδυτικής δραστηριότητας· η ανάγκη «συνδικαλισμένων» θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα αναγνωρίζεται.
Ωστόσο, στον αντίποδα πρέπει να σημειώσουμε εκκωφαντικές απουσίες από το οικονομικό πρόγραμμα του Μπάιντεν:
Η εξαγγελθείσα στο άμεσο μετεκλογικό διάστημα αύξηση του κατώτατου ωρομίσθιου από 7,5 σε 15 δολάρια δεν περιλήφθηκε τελικά στις εξαγγελίες της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησής του.
Οι εξαγγελίες προβλέπουν χρηματοδότηση του κρατικού επενδυτικού προγράμματος των 2 τρισ. δολαρίων μέσω αύξησης του φορολογικού συντελεστή των κερδών, αλλά αυτή η αύξηση είναι αναιμική: κατά 4 εκατοστιαίες μονάδες στα επίπεδα του 28%, 2 μόλις εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από την εποχή Ομπάμα (26%) και 4 εκατοστιαίες μονάδες πάνω από την εποχή Τραμπ (που τον είχε μειώσει στο 24%). Για να έχουμε ένα ιστορικό μέτρο σύγκρισης με τον «ιστορικό» κεϊνσιανισμό, ο συντελεστής φορολογίας των επιχειρήσεων την εποχή του Ρούσβελτ είχε ξεπεράσει το 70% ενώ στα χρόνια του Πολέμου έφτασε μέχρι το

90%!
Το καθεστώς της «ευέλικτης» εργασίας δεν θίγεται όχι μόνο στην πράξη αλλά ούτε καν στα λόγια: τόσο η διοίκηση Ομπάμα όσο και οι διεθνείς καπιταλιστικοί οργανισμοί, που συχνά-πυκνά πλέον δημοσιοποιούν «προβληματισμούς» για την κοινωνική ανισότητα, αποφεύγουν ακόμη και να υπαινιχθούν ανατροπή αυτού του «καθεστώτος».
Εν ολίγοις, η οικονομική πολιτική Μπάιντεν συνιστά εντυπωσιακή μετατόπιση σε σχέση με τη νεοφιλελεύθερη ορθοδοξία όσον αφορά τις κρατικές δαπάνες και τις πολιτικές «κοινωνικής συνοχής», αποφεύγει όμως επιμελώς να θίξει άμεσα τα καπιταλιστικά κέρδη (αυξάνοντας ουσιαστικά τη φορολογία των κερδών, αυξάνοντας ουσιαστικά τον κατώτατο μισθό και θίγοντας το καθεστώς της «ευέλικτης» εργασίας). Με πιο θεωρητικούς όρους, αποφεύγει να προχωρήσει σε αναδιανομή υπέρ της εργασίας σε πρωτογενές επίπεδο (κατανομή του προϊόντος ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο, ανάμεσα σε μισθούς και κέρδη), ενώ οι πολιτικές που παραπέμπουν στην ανασύσταση του κοινωνικού κράτους (δευτερογενής αναδιανομή μέσω κρατικών δαπανών) είναι ανεπαρκείς και αποβλέπουν στην αντιμετώπιση των πιο ακραίων «φαινομένων» (παιδική φτώχεια, προσχολική εκπαίδευση και τα δύο πρώτα έτη της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης).
Είναι λοιπόν τελείως καταχρηστικό και παραπλανητικό να χαρακτηρίσουμε τις πολιτικές Μπάιντεν «επιστροφή στον κεϊνσιανισμό». Πιο σωστό και ακριβές είναι να πούμε ότι ο νεοφιλελεύθερος πυρήνας της οικονομικής πολιτικής, η μισθολογική λιτότητα και «ευελιξία» και η χαμηλή φορολογία των κερδών, παραμένει ακλόνητος, ενώ υπάρχει εντυπωσιακή μετατόπιση στην πολιτική των κρατικών δαπανών για επενδύσεις και ανεπαρκής μετατόπιση στην πολιτική των κρατικών δαπανών για το «κοινωνικό κράτος». Αν δεν ήταν προϊόν αντιφάσεων και έλλειψης ηγεμονικού σχεδίου, θα τη χαρακτηρίζαμε μια νέα φιλελεύθερη «σύνθεση» με αυξημένο τον ρόλο των κρατικών δαπανών.
Για την αξιολόγηση αυτής της πολιτικής πρέπει να άρουμε κάποιες ιστορικές «παρεξηγήσεις» γύρω από τον κεϊνσιανισμό: Η πρώτη εξ αυτών είναι ότι οι κεϊνσιανές πολιτικές έβγαλαν τον

καπιταλισμό από την κρίση του ’29. Η αλήθεια είναι ο καπιταλισμός βρήκε την έξοδο από την κρίση του μέσω των τεράστιων καταστροφών και απαξίωσης ζωντανής και νεκρής εργασίας που επέφερε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Η δεύτερη, ότι ο κεϊνσιανισμός σαν εφαρμοσμένη πολιτική ήταν «επιλογή» εμπνευσμένη από τις θεωρίες ενός οικονομολόγου, κι όχι επιλογή ανάγκης επιβεβλημένη από τον ιστορικό συσχετισμό δύναμης (επαναστάσεις Μεσοπολέμου, ανταγωνισμός με ΕΣΣΔ, συσχετισμός δύναμης των συνδικάτων και της Αριστεράς). Η τρίτη, ότι ο κεϊνσιανισμός είναι κάτι σαν «ντροπαλός» μαρξισμός, μια αριστερή και φιλολαϊκή πολιτική, κι όχι ένα αστικό ρεύμα οικονομικής σκέψης ανταγωνιστικό με τον μαρξισμό που προτείνει πολιτικές για τη βέλτιστη λειτουργία του καπιταλισμού.

Αιτίες…

Είναι φανερό ότι ο Μπάιντεν έχει ένα διαφορετικό σχέδιο για να υπηρετήσει τα συμφέροντα του αμερικανικού ιμπεριαλισμού, «διορθώνοντας» την πολιτική του Ντόναλντ Τραμπ σε κρίσιμους τομείς:
Πρώτο, επιδιώκει να αντιμετωπίσει την πολιτική κρίση. Με τα προγράμματα που εξήγγειλε, θέλει να ανακτήσει για το Δημοκρατικό κόμμα και άρα για πιο «συμβατικές» συστημικές πολιτικές μέρος της λαϊκής βάσης του «τραμπισμού» και να «εξομαλύνει» έτσι τις εκδηλώσεις της πολιτικής κρίσης που οδήγησαν στις μαζικές κινητοποιήσεις ενάντια στον Τραμπ και στα γεγονότα του Καπιτωλίου. Γενικότερα, επιδιώκει να αντιμετωπίσει την πολιτικο-ιδεολογική κρίση του νεοφιλελευθερισμού.
Δεύτερο, επιδιώκει να αποκαταστήσει τις διεθνείς συμμαχίες του αμερικανικού ιμπεριαλισμού και τον ρόλο του όσον αφορά τη διαχείριση των διεθνών υποθέσεων. Σε αντίθεση με τον Τραμπ, επί Μπάιντεν η υπερδύναμη πρέπει να φροντίζει για την αναπαραγωγή της ιμπεριαλιστικής ηγεμονίας με τρόπο περισσότερο πολυμερή και όχι αποκλειστικά μονομερή όπως ο Τραμπ. Ανάμεσα στ’ άλλα, η αντιμετώπιση του κινδύνου διαρκών υποτροπών της πανδημίας (βλέπε αναφορές για την άρση των πατεντών στα

εμβόλια) ή νέων πανδημιών, αλλά και των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, δεν μπορεί πλέον να υποτιμάται από την υπερδύναμη.
Τρίτο, η διοίκηση Μπάιντεν (όπως και οι διεθνείς καπιταλιστικοί οργανισμοί) φαίνεται να αντιλαμβάνεται ότι το νεοφιλελεύθερο μοντέλο συσσώρευσης είναι σε κρίση ύστερα από το 2008, με εμφανές το μπλοκάρισμα βασικών του «γραναζιών» αλλά και με προφανή τον κίνδυνο διαρκών υποτροπών και κρίσεων. Οι αντιφάσεις και τα «μπλοκαρίσματα» πολλαπλασιάζονται και οξύνονται: χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, χαμηλή παραγωγικότητα, υψηλό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος, τεράστιες «φούσκες» σε χρηματιστήρια μετοχών, ομόλογα και κρυπτονομίσματα που εγκυμονούν τον κίνδυνο νέων χρηματοπιστωτικών -και όχι μόνο- κρίσεων και καταρρεύσεων, εγκλωβισμός στην πολιτική της «ποσοτικής χαλάρωσης» και των χαμηλών επιτοκίων με τρόπο και σε έκταση που εγκυμονεί τρομακτικούς κινδύνους κ.λπ. κ.λπ.
Η προσπάθεια από το 2008 και ύστερα, κυρίως όμως η προσπάθεια στο πλαίσιο της πανδημίας, να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες αυτών των αντιφάσεων και των πολλαπλών κρίσεων με τις οποίες αυτές εκδηλώνονται, έχει ήδη οδηγήσει τους διαχειριστές του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού στην ανάγκη να παραβιάσουν ωμά όλα ανεξαιρέτως τα δόγματα του νεοφιλελευθερισμού – μια πραγματική ιδεολογική χρεοκοπία. Όλα εκτός από ένα: τη στρατηγική της λιτότητας.
Ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός, άλλως το νεοφιλελεύθερο μοντέλο συσσώρευσης του κεφαλαίου, δεν «δουλεύει» και δεν πείθει, σε βαθμό επικίνδυνο πλέον για τον ίδιο τον καπιταλισμό. Αυτή είναι η «πηγή έμπνευσης» των πολιτικών Μπάιντεν.

…και όρια των αλλαγών

Ωστόσο, αυτές οι αλλαγές έχουν όρια, με πιο σημαντικά εξ αυτών τα εξής:
Πρώτο, δεν μπορούν να είναι ριζοσπαστικές πέραν ενός ορίου. Το όριο αυτό είναι η στρατηγική της λιτότητας στον εργατικό μισθό και στην εργασιακή «ευελιξία». Εκεί, οποιοσδήποτε

ριζοσπαστισμός μπορεί να οδηγήσει σε μετάπτωση από την κρίση πραγματοποίησης της αξίας που ταλανίζει τον καπιταλισμό ύστερα από το 2008 σε μια νέα κρίση κερδοφορίας. Οι καπιταλιστές θα αντιδράσουν «βίαια» σε μια τέτοια περίπτωση, και η κρίση θα επιστρέψει με άλλη μορφή.

Δεύτερο, το ανεξέλεγκτο στοιχείο της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης έχει μεγεθυνθεί και ισχυροποιηθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να είναι τρομερά δύσκολο και να απαιτεί σημαντικές «θυσίες» (από τη σκοπιά του συστήματος) από την πλευρά του συστήματος για να τιθασευτεί. Οι επενδυτικές τράπεζες, οι φορολογικοί παράδεισοι, ο τομέας των παραγώγων, οι εκτός επίσημου τομέα χρηματο-οικονομικές συναλλαγές, ο νέος και ακόμη πιο ανεξέλεγκτος τομέας των κρυπτονομισμάτων, συνιστούν μια τρομακτική και ωμή υλική δύναμη που δεν μπορεί να τιθασευτεί και να υπαχθεί σε ένα σχέδιο συντεταγμένης αντιμετώπισης της κρίσης του νεοφιλελεύθερου μοντέλου συσσώρευσης.

Τρίτο, τα δεδομένα των διεθνών σχέσεων δεν επιτρέπουν να συμπηχθεί μια διεθνής ιμπεριαλιστική συμμαχία που να υλοποιήσει ένα ηγεμονικό σχέδιο συντεταγμένα και σε διεθνή κλίμακα. Η Κίνα έχει ισχυροποιηθεί μέχρι του σημείου να βρίσκεται «μια ανάσα» (για την ακρίβεια σε απόσταση πενταετίας) από την ανάδειξή της σε πρώτη οικονομική δύναμη του πλανήτη, η Ανατολή έχει ενδυναμωθεί πολύ σε σχέση με τη Δύση, το πρώην δυτικό ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο δεν μπορεί να αποκτήσει τη συνοχή και τον κοινό βηματισμό της εποχής του Ψυχρού Πολέμου ή των δύο πρώτων δεκαετιών ύστερα από τη νίκη του στον Ψυχρό Πόλεμο. Μπορεί ο Τραμπ να εξέφρασε την πλέον ακραία και ωμή εκδοχή του «καθένας μόνος του και όλοι εναντίον όλων», αλλά οι «εθνικές προτεραιότητες» είναι πλέον κυρίαρχη τάση.

Τέταρτο (σε συνάρτηση και με το προηγούμενο σημείο), η πολιτική Μπάιντεν πολύ δύσκολα και πολύ μερικώς, δηλαδή με αναιμικό τρόπο, μπορεί να διεθνοποιηθεί. Οι ΗΠΑ ακολουθούσαν ήδη πολιτική κρατικών δαπανών και ελλειμμάτων προ Μπάιντεν. Ο οικονομικός τους δυναμισμός δεν στηρίζεται σε πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο ενώ δεν φοβούνται το έλλειμμα στο ισοζύγιο

εξωτερικών συναλλαγών γιατί απλούστατα μπορούν με άνεση να το χρηματοδοτούν λόγω του ρόλου του δολαρίου σαν παγκόσμιου νομίσματος. Δεν ισχύει όμως το ίδιο, για παράδειγμα, για τη Γερμανία, η οποία στηρίζεται στον δυναμισμό του εξαγωγικού της τομέα και γι' αυτό δεν έχει την ίδια ανάγκη να στηρίξει με υψηλές κρατικές δαπάνες μια πολιτική ενεργού ζήτησης. Η πολιτική Μπάιντεν δεν μπορεί επίσης να «εξαχθεί» στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διότι δεν είναι ομοσπονδιακό κράτος, στα κρίσιμα ζητήματα δεν μπορεί να αποφασίσει ουσιαστικά παρά διά ομοφωνίας, οι ισχυρότερες οικονομίες της έχουν μεγάλες αποκλίσεις σε σημαντικά οικονομικά μεγέθη όπως οι ρυθμοί ανάπτυξης και το χρέος (επομένως έχουν και διαφορετικές ανάγκες και προτεραιότητες), ενώ ως Ένωση έχει θεμέλιο λίθο τη στρατηγική της λιτότητας – εάν αυτή αμφισβητηθεί, οι δυνάμεις συνοχής της, που ήδη έχουν αδυνατίσει, θα καταρρεύσουν.
Για να φτάσουμε και στον «κρίκο» που μας αφορά άμεσα, τον ελληνικό καπιταλισμό, αν η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η εξαίρεση, η Ελλάδα είναι η εξαίρεση της εξαίρεσης: ο ελληνικός καπιταλισμός δεν έχει καμία ελπίδα και καμία δυνατότητα ανάκαμψης ή έστω μιας σταθεροποίησης του τρόμου χωρίς τον συνδυασμό του καθεστώτος ακραίας εκμετάλλευσης της εργασίας και κρατικού αυταρχισμού με ισχυρές όψεις κράτους «έκτακτης ανάγκης».

Η στάση της Αριστεράς

Με βάση τα προηγούμενα, ποιες είναι οι προοπτικές της διεθνούς συγκυρίας; Η ανάγκη για «προσαρμογές» και «διορθώσεις» του νεοφιλελεύθερου μοντέλου συσσώρευσης, που θα αυξηθούν τα επόμενα χρόνια, θα είναι σε διαρκή αντίφαση με τις δυνάμεις της καπιταλιστικής «εντροπίας» που δεν θα επιτρέπουν στις πολιτικές τύπου Μπάιντεν να προσλάβουν τον χαρακτήρα ενός παγκόσμιου ηγεμονικού σχεδίου που θα δημιουργήσει μια νέα δυναμική. Οι όποιες απαντήσεις θα έχουν κυρίως εθνικό χαρακτήρα και εμβέλεια, θα είναι αντιφατικές και ασυντόνιστες, θα είναι -κυρίως- ανεπαρκείς, και θα αποσύρονται ή θα σχετικοποιούνται στην πρώτη σοβαρή «αναποδιά». Το γεγονός αυτό

σε συνδυασμό με την ιδεολογικοπολιτική χρεοκοπία του νεοφιλελευθερισμού και τις ανάγκες να τιθασευτούν οι πλέον επικίνδυνες όψεις της κρίσης του θα δημιουργήσουν μια ατυπική κατάσταση, ρευστή και χαώδη, όπου οι μόνες σταθερές θα είναι η επανάκαμψη του οικονομικού «κρατισμού» (όχι για όλους και όχι με τον ίδιο τρόπο) και η παραμονή του κρατικού αυταρχισμού και των όψεων κράτους «έκτακτης ανάγκης». Ένας νέος πολιτικός «κύκλος» ανοίγει με ρευστά και ατυπικά χαρακτηριστικά.

Οι πολιτικές Μπάιντεν, σαν η πλέον εύγλωττη έκφραση της χρεοκοπίας του νεοφιλελευθερισμού, ανοίγουν τη συζήτηση πάνω στα «απαγορευμένα» ερωτήματα για την οικονομική πολιτική και δίνουν τη δυνατότητα στα κινήματα και την Αριστερά να αντεπιτεθούν. Πώς μπορεί αν οργανωθεί μια τέτοια αντεπίθεση; Με ποιες ιδέες, ποια ατζέντα και ποιες πρωτοβουλίες; Από ποιες πολιτικές και κοινωνικές συλλογικότητες, με ποια τακτική; Αυτά είναι τα φλέγοντα ερωτήματα της στιγμής, και η συζήτηση γι’ αυτά επείγει!